Turkish Studies *- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*
Volume 8/4 Spring 2013, p. 1063-1080, ANKARA-TURKEY

ELEKTRONİK ÇAĞDA SÖZÜN SATICILARI: RADYO VE TELEVİZYON*

*Gülten KÜÇÜKBASMACI***

ÖZET

Folklorun "iletişimsel bir süreç" olarak kabul edilmesiyle birlikte günümüz halkbilimi araştırmalarında en az ürün kadar ürünün ortaya çıktığı bağlam da önem kazanmış; yüz yüze iletişimin hâkim olduğu sözlü kültür ortamının ardından veya onunla birlikte, yeni iletişim araçlarının gelişmesiyle, yazı ile yazılı kültür ortamı; telgraf, telefon, radyo, televizyon, bilgisayar ve benzeri araçlarla birlikte de elektronik kültür ortamı şekillenmiştir. Sözlü kültür ortamından yazılı kültür ve elektronik kültür ortamına geçişte, anlatının dinleyiciye/okuyucuya/seyirciye ulaşmasında mekânın sınırlayıcılığı da ortadan kalkmıştır.

Radyo ve televizyon öncelikle kamusal alanlarda, ardından evlerde yer alarak elektronik kültür ortamını şekillendirmiştir. Başlangıçta büyük bir şaşkınlık ve yabancılık yaratan radyo ve televizyonun etrafında yeni birliktelik ortamları oluşmuştur. Radyo ve televizyon bu ortamlarda öncekinden farklı bir iletişim biçimi ortaya çıkarmış; sözlü kültür ortamının yüz yüze olan iletişim biçimini değiştirmiştir. Elektronik kültür ortamının bu iki aracıyla birlikte sözlü kültür ortamının anlatıcısının yerini radyo ve televizyonun, anlatının yerini bu araçlarla sunulanların almaya başladığı; elektronik kültür ortamlarının sözlü kültür ürünlerini alıp kullandıkları görülmüştür. Sonuç olarak, radyo ve televizyon birliktelik mekânlarında yer alarak bu mekânların anlatım ortamını değiştirmiştir.

Makalede elektronik kültür ortamı "Kastamonu" özelinde ele alınmıştır. Elektronik kültür ortamı, halk anlatısı ve Kastamonu halkının birleştiği yer radyo ve son dönemde özellikle televizyon ile internettir. Bu makalede; "Elektronik Kültür Ortamı", anlatım ortamında meydana getirdiği benzer etkiler göz önünde bulundurularak, "Radyo" ve "Televizyon" ile sınırlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: anlatım ortamı, anlatıcı, elektronik kültür ortamı, radyo, televizyon

---

* **Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.**

** Yrd. Doç. Dr. Kastamonu Üniversitei Eğitim Fakültesi Türkçe Bölümü, El-mek: gkucukbasmaci@kastamonu.edu.tr

RADIO AND TELEVISION AS WORD SELLERS IN ELECTRONIC AGE

ABSTRACT

With adaptation of folklore as "communicational process", the context of the products have been became important as much as the product in *contemporary folklore researches;* through oral culture medium dominated by face to face communication, *electronic medium of culture has been formed by* the development of new communication tools, the writing and written culture; telegraph, telephone, radio, television, computers, and other similar instruments. At the transfer from oral culture to written culture, the limiters of the place also have been eliminated in achieving narrator to the listener / reader / viewer.

Radio and television reshaped the electronic culture medium by taking place in public sphere first and then in homes. The new association environments were formed around radio and television which originally created great confusion and alienation. Radio and television have revealed a new form of communication in these environments; it has changed the oral cultural medium's communication style. With these two factors, narrator of oral culture medium was replaced by radio and television and narrative was replaced by submissions of these tools, then they took and used the oral culture products. As a result, it was determined that radio and television changed the expression medium of the places by taking place in the combining places.

The radio and nowadays especially television and internet are the place which combined with electronic culture medium, folk narrative and the people of Kastamonu. In the paper, electronic culture medium is limited by 'Radio' and 'Television' by taking into account the similar factors in expression medium.

Key Words: expression medium, narrator, electronic culture medium, radio, television.

Giriş

Türk halk anlatıları geleneği anlatıcı, dinleyici, metin bağlamında üretilen ve icra edilen bir gelenektir. Dundes, herhangi bir halkbilimi ürününün, metin, doku ve çevre ve şartlar(anlatım ortamı) olmak üzere üç aşamalı olarak tarif edilebileceğini söyler(2003b, 70,85). Folklorun anlatım ortamına ait geleneklerini zaman, yer ve eşlik etme olarak belirleyen Ben-Amos, "bir komünikasyon olarak folklor insanların birbirleriyle yüz yüze karşılaştıkları ve birbirlerine doğrudan hitap ettikleri durumda meydana gelir(2003, 47)" der ve folkloru, anlatım ortamının bu üç unsurunu dikkate alarak tanımlar. Ancak iletişim teknolojisindeki gelişmelerle folklorun yüz yüze olma gerekliliği ortadan kalkmıştır.

Halk anlatısının ortamı Ong'un(1999) tabirleriyle, birincil sözlü kültür ortamından yazılı kültür ortamına, yazılı kültür ortamından ikincil sözlü kültür ortamına geçişle birlikte değişmekte, yeniden biçimlenmektedir. Oğuz, "Halkbilimi çalışmalarında değişmez metin ve değişmez anlatım ortamı yoktur. Halkbilimcinin görevi değişimleri izlemek ve anlamaktan ibarettir(2000, 106)." der.

Bu düşünceyle makalede, kaynak kişilerin ifadeleri okunmaya çalışılarak halk anlatısının elektronik kültür ortamı, radyo ve televizyon bağlamında, Kastamonu özelinde sorgulanmaktadır.

Elektronik ortam, halk anlatısı ve Kastamonu halkının birleştiği yer radyo ve son dönemde özellikle televizyon ile internettir. Radyo ve televizyon; anlatım ortamının yapısını değiştirme, yeni anlatım ortamları oluşturma gibi benzer etkiler meydana getirmiştir. Bu sebeple makalede elektronik kültür ortamı radyo ve televizyon ile sınırlandırılmıştır.

Radyo:

Türkiye'de radyo yayınları, dünyadan kısa bir süre sonra, 1927'de başlamıştır(Aziz 1981, 112; Cankaya 1996, 1078). 1920'lerde hizmete sokulan radyo, II. Dünya Savaşı sonrasında hızla ticarileşip ucuzlayarak gündelik hayatın her saatine eşlik edebilme yeteneğiyle arkadaş haline gelir(Köker 2005, 46) ve özel gün kutlamalarına, dinlenme ve çalışma zamanlarına eşlik eder. Özdemir, radyonun bilgilenme ihtiyacının yanında eğlenme ihtiyacını gidermeye de katkıda bulunduğunu belirtir. Yazara göre radyonun başköşeye yerleşmesiyle birlikte sözel kültür insanı türkü dinlemek için âşığı beklemek yerine radyonun düğmesini çevirerek bu ihtiyacını karşılamaya başlamıştır(2005, 244).

Radyo ilk olarak kamusal mekânlarda görülür. Derlemelerimize göre radyo önce, 1930 ve 1940'lı yıllarda, kahvehanelere, ardından evlere girer. Kaynak kişiler radyonun evlerde âdet olmadığını, önce kahvelere geldiğini söylemişlerdir(Vacide Oygur, Hasan Toğraz). Kahvehanelerle birlikte pazar yerleri, park ve çay bahçeleri, halk evleri radyoyla tanışılan yerlerdir. Kırklı yıllarda Ağlı Pazarında radyonun etrafına toplananlar büyük bir merakla "*ajansı*" dinlemişlerdir(Mustafa Samancı). Küre'ye ilk defa 1938 yılında gelen radyo halk evinde dinleyicileriyle buluşmuştur(İsmail Ölmez). Taşköprü'de belediye hoparlöründen verilen radyo haberleri parktan dinlenmiştir(Hasan Karakaş).

Radyonun evlerde yaygınlaşması için bir süre beklemek gerekecektir. Radyonun ilk girdiği evlerin teknolojik gelişmelere ilgi duyanlarla memur evleri olduğu söylenebilir. "*Bataryalı radyo varıdı. Arap diye birisi varıdı, onun evinde varıdı, oraya giderdük*(Hüseyin Yazıbakan)." "*Radyoyu Hüseyin Önal'ın babası aldıydı. Babası memurdu. Radyo haberleri veriyordu. İş güç oluyodu, her zaman dinlemezdük. Habardan başka bir de türkü dinlerdük*(Sami Ağırtopçu)." "*Elektrik gelmeden evvelce bataryalı radyolar vardı. Bataryayla çalışırmış. Mehmet Beyin babasında vardı bir radyo. Kapılarının önlerine giderdik, bunu dinlemeye çocukken. Herkeste yok radyo*(Naci Sarı)."

Sözlü kültür ortamının anlatıcıyla yüz yüze olan dinleyicisi radyoyla karşılaştığında büyük bir şaşkınlık yaşamıştır. Kadın, çoluk çocuk herkes büyük bir merakla komşularına "*radyo görmeğe*" gitmiştir. Kaynak kişinin, "*Bilmiyorlar, cahil*(Emine Yılmaz)." dediği cahillik yeni anlatı ortamına olan yabancılıktır. Kaynak kişiler bu şaşkınlığı ve yabancılığı radyoyu açıp kapayamama; bu makineden yükselen seslerin nereden geldiğini anlayamama; müzik aletlerinden ve insandan oluşan kalabalığın nasıl olup da "*şu kadarcık*" bir makinenin içine yerleştiğini anlayamama olarak ifade edebileceğimiz sözlerle anlatmışlardır. "*Ekin biçtük geldik, ağbimin hanımıyla buraya. Evde de yaşlı bir hanım var, a gız dedi onu eteğinin altına alıp gittüler, dedi. Halbisi onu açuverüp de bize dinletemedü, yani evelsi çok çok herkes bilgüsüz idi*(İfakat Kaşıkçı)." "*Radyo çıktı. Hatta 900 gaçteydi. Biz gapatamayoz… radyoyu gapatamayoz. Duğmesini bulup da gapatamaduk*(Hasan Selalmaz)." "*İlk radyo geldi bizim bu eve, tebi radyoda olan cümbüşler türküler şarkılar falan. Ninem vadı, çok yaşlı, komşulara deye ki, 'Bizim kız bişe almış şu kadar. Kız içinin kalabalığı ne öle, içine nasıl sığdırdılar, neresine? Bir bak şaşarsın deyo, davul zurna insan sesi böle.' Öle konuşuyo ki çıkmış dışarıya böle anlatıya insanlara*(Seher Kebeli) ." "*Goca bi batarya akülü bi pil. Halg, gadın, çoluğ, çocuğ… Ben de anamın elinden duddum radıyoya bagmağa giddim. Nezahad Bayram türkü sölüyo. Daa yeniğ diniyoz yavv, yaşımız on. Gadığların kimisi radyonuğ argasından*

bagıyo. Argasına nereye bagıyo biliyo musunuz? Nezahad Bayram'ı içinde sanıyo. Bu devirden geldik biz(Hasan Toğraz)." "*Eskiden radya varıdı, radya çıktı. O radyayı diğnerdük, radya açardık onu diğnerdük işte… Herkesin evinde yoğudu, toplanıyoduk. 'Ay bu adam buraya neden gelmiş?' değlerdi. 'Eee erkek gibi sesi çıkıya. Bu neğden çıkıya, neğden geliya?' delerdi*(Zehra Tafracı)." Sözlü kültür ortamının dinleyicisi için anlatıcı, dinleyici ve müzik aletlerinden oluşan somut varlıklar oda, kahvehane, pazar, panayır, bahçe ve ev gibi geniş mekânlarda bir araya gelmektedirler. Sözlü kültür insanı elektronik ortamın araçlarını algılamada zorlanmıştır.

Teknolojik gelişmeleri kabullenmek çok kolay olmamış, sözlü kültür ortamının icracısının yerini bir aracın alması bazı tepkilere sebep olmuştur. "*Bizim zamanımızda derlerdi ki, ya böyle böyle, Ankara'da konuşulacak, evin içerisinde dinleyeceksin. Ya Allah Allah, bu nasıl oluyor derdik ya. Ama hakkaten teknoloji ilerledi. Bugün her şey gerçek oldu. Bizim zamanımızda ilkin radyo çıktığı zaman ya nasıl olur da bunun içine bu adamlar girer derdik yani. Ankara'da konuşuluyo, burda nasıl duyuluyo yani. Hatta bizim dedelerimiz falan, 'Ya bu şeytan işi derlerdi…'*(Hakkı Akkaya)." Ong'un da işaret ettiği gibi "her yeni teknoloji, aslında o güne dek var olmayan eleştirinin kendisini (1999, 99)" doğurmuştur.

Radyodan yapılan yayınların "gerçek algısı" yarattığı da olmuştur. *"Hiç kimsede radyo yoğuken köy içinde Çakır Ahmed'de radyo vamış. Radyoda: 'Şu Garagöz'ü daşlayalım mı daşlamayalım mı?' demişle. Gaynatamınan gaynım oraya otumaya gitmişlerimiş. Onlar: 'Ulan bizim evi daşlaycakla.' diye aslı va zannetmişle. Goşa goşa eve gelmişle. İşte böyle, eskiden hiçbi şey yoğudu*(Servet Karagöz)."

İletişim ve ulaşım imkânlarının kısıtlı olduğu dönemlerde[i] haber almak kolay değildir. Elektronik kültür ortamına geçişle birlikte haberin dolaşımı artmış ve hızlanmıştır. Radyonun gelişiyle kimde radyo varsa onun evine özellikle haber dinlemek için toplanılmıştır. "*Radyo televizyon dedim ya o zaman biz hele radyo ilk çıkduğu zaman kimde varısa oriya toplaşurduk onu diğnemeyüçün. Bi haber alamazduk askere gideninden, şuradan buradan bi haber alamazduk. Şimdi her şey var, haberleşebiliyosun, telefonu var, köylerin her şeyi var yani*(Salim Özbay)." Köylere ulaşımın zorluğu sebebiyle gazete ulaşmaz, gelen giden ise çok nadirdir. Radyo ve televizyonla birlikte mekânın yol açtığı ulaşım zorlukları aşılmış; habere ulaşılmaya başlanmıştır. "*Radyo, pilli, o zaman ışıg yok. İşte o zaman anladug yani, haberler bilmem neler. Hiç bi şeyden, habarımız yogdu. Tabi köylerde gaztacı falan da yok, gelen giden de yok, yol yoh; esgüden yol yoh, hayvanla giderdüh esgüden*(İhsan Ayanoğlu)."

Elektriğin kısıtlı olduğu ve bataryalı radyoların dinlendiği böyle bir dönemde, radyo daha çok haber dinlemek için kullanılır. Haber dışındaki programlarda elektrikten tasarruf edilmektedir. "60 ihtilâli", "Alman harbi" haberleri "can kulağıyla, cızır cızır sesi çıkan radyo"dan dinlemiştir. "*60'lada falan ihtilal oldu. Bi tek radyo vadı. O da bizdeydi. İhtilal sabahı Menderes'ün yakalanduğunu söyledi. Kölülere söledim, böle böle bi şeden bahsediye. Anladık ki ihtilal olmuş. Menderes filen yerde yakalanmış deye*(Cafer Akbulut)."

Âşıklardan dinledikleri türküleri radyodan da dinlemeyi seven kaynak kişiler Batı müziğine yer veren programlar başladığında radyoyu kapatırlar. "*1945-1946'lı yıllarda, Alman harbinin o yıllarında millet can kulağıyla cızır cızır sesi çıkan radyo kulağında ajans dinlerdi harp anında… Türk müziği çalmazdı o yıllarda, hep batı müziği çalardı. Gevurca müzikleri kapatırlardı. Boşa cereyan yakmasın diye*(İsmail Ölmez)."

"Radyo" adlı bu yeni anlatıcıdan dinlenenler akşam sohbetlerinin konusu olur. Radyosu olanlar olmayanlara gece bir araya geldiklerinde radyodan dinlediklerini nakledeler: "*Burada bi Zahid'in babası varıdı üsteğmen. Eskiden köyde bi tane radio varıdı. O*(köyde radyo sahibi olan tek kişi) *radyoyu dinlerdi, gece de köylüye filen anlatırdı. Hani acans ne demiş, nolmuş. Alman*

harbinde…(Niyazi Yılmaz)." Böylece elektronik kültür ortamının ürünü sözlü kültür ortamında paylaşılarak çoğalmaya başlar.

Radyodan dinlenen programlardan biri "Arkası Yarın"dır. Eve giren anlatıcı-radyo halk hikâyesi yerine "Arkası Yarın" anlatmaktadır ve bu "anlatı" heyecanla paylaşılır. Emine Yılmaz, "*Valla biz türkü çıkarsa o, bi de arkası yarın var idi. Sabahleyin saat 10'a 20 kala vardı. Yarış ilen onu dinlerdik. Sen bunu, ben bunu hemen çıkar sokakta birbirimize anlatırdık.*" Arkası yarınların ilgi görmesinin bir sebebinin halk hikâyelerinin konularıyla benzerliğinin olduğu söylenebilir. "*Konusu hep âşık olan kavuşacak kavuşamayacak. Öyle olacak böyle olacak, anlatırlardı*(Emine Yılmaz)."

Radyodan dinlenen yayınlar arasında Karagöz ve Hacivat da yer almaktadır(Servet Karagöz). "*Ocak Başı*(Serpil Tomruk)", "*Tarihten Bir Yaprak*(Mustafa Samancı)", "*Nezihat Bayram, Muzaffer Akgün*(Hasan Selalmaz)" radyodan dinlenen programlardan ve sanatçılardandır. Radyo 1940'lı 50'li yıllarda halk tiyatrosu yayınları ile yeni neslin geleneksel tiyatro türlerini tanımasını sağladığı gibi 1970-1980'li yıllarda da halk hikâyelerinin (Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre gibi) seslendirilmesiyle yeni nesilleri halk hikâyeleriyle buluşturmuştur(Özdemir2008, 159; 2001a, 91). Yerel bir radyo olarak Tosya Radyosunun da sözlü kültür ürünlerinden faydalandığı görülür. Radyoda, Tosya dergisinde yayımlanan sözlü kültür ortamı kaynaklı halk anlatılarının seslendirilerek dinleyiciye ulaştırıldığı öğrenilmiştir(İsmail Küçükkahveci).

Radyodan dinlenen programlardan bir başkası "*Mevlid*"dir(Halime Baş). 1932'de Mevlit'in radyodan naklen yayını "inanç içerikli yazılı edebî bir metnin ikinci sözlü kültür ortamına aktarılması" olarak yorumlanmıştır(Özdemir 2008, 133).

Kaynak kişilerin ifadelerinden radyonun özellikle 1950'den sonra yaygınlaştığı anlaşılmaktadır. "*Bin dokuz yüz ellide iktidara geldi Menderes, o zaman işde, radyo da çoğaldı, bi şeyler oldu işde*(Hasan Karakaş)." Radyonun Kastamonu'da yaygınlaşmasıyla Türkiye genelinde yaygınlaşması paraleldir. 1960'lı yılların ilk yarısında radyo yayınları nüfusun % 43.7'sini kapsamaktadır (Aziz 1981, 113). 1985 yılına gelindiğinde Radyo-1, Radyo-2, Radyo-3 ve Radyo-4 adıyla dört postadan yayın yapılmaya başlanır. 1985'ten sonra ise özel radyo kurma girişimleriyle karşılaşılır(Cankaya 1996, 1081). Kastamonu'da son yıllarda yayın yapan yerel radyolar Tosya Cihan FM, Cantürk FM, Genç Radyo, Radyo Bir-İnci, Radyo 37 ve Kastamonu FM'dir.

Sonuç olarak radyo başlangıçta kahvehane, park ve çay bahçeleri, pazar yerleri, halk evleri gibi kamusal alanlarda, ardından evlerde yer alarak elektronik kültür ortamını şekillendirmiş; yeni birliktelik ortamları oluşturarak sohbet belirleyici olmuştur. Başlangıçta radyodan en çok haberler ve türküler dinlenmiş, böylece sözlü kültür ortamının anlatıcısı âşıkın yerini alarak haberleşme ve eğlence ihtiyacı radyodan dinlenenlerle karşılanmış; diğer taraftan da halk anlatıları bu yeni ortamın yeni aracında yerini almıştır.

Televizyon

Dünyada ilk düzenli televizyon yayını 1936'da İngiltere'de başlar; renkli yayınların net olarak başlaması ise 1950'lerden sonradır(Aziz 1981, 14,17; Mete 1999, 3). Türkiye'de televizyon yayınları dünyadan daha geç bir tarihte, 31 Ocak 1968'de deneme yayınlarıyla Ankara'da başlamıştır(Mete 1999, 3). 1972'den sonra televizyon yayınları hızla yayılmış, 1980'de ülkenin üçte ikisi yayın alanına girmiştir(Aziz 1981, 115-116). Renkli yayınlar ve özel kanallar ile televizyon giderek yaygınlaşmış, günümüz için vazgeçilmez olmuştur.

1970'in ortaları ve özellikle 1980 sonrası Kastamonu'da televizyonun yaygınlaşmaya başladığı dönemdir. Örneğin Azdavay ilçesine televizyon 1976'da gelmiştir(Faik Yalçın). 1981 Yıllığına göre ise Azdavay'da kayıtlı televizyon sayısı 538'dir(Azdavay İl Yıllığı 1981, 64).

Televizyonun yaygınlaşmasında elektrik kullanımı da etkili olmuştur. Bazı kimseler televizyonu olduğu halde elektrik olmadığı için birkaç yıl televizyon seyredememiştir. "*Işık yok bi şey yok 87'de… televizyon aldım. Televizyonu Kastamonu'ya bıraktım. Işık yok neydeyim ben televizyonu. Bi sene kaldı orda ondan sonra 88'de Özal zamanında… ışık geldi*(Fahrettin Tınık)." Zamanla televizyon günlük hayatın en önemli ihtiyacı haline gelmiştir. "*Televizyon olmayan yok şimdi. Adamın altına bineceği arabası olmaz, ama televizyon var*(İbrahim Demirbaş)."

Radyo örneğinde olduğu gibi televizyon da evden önce, kamuya açık bir mekânda kendine yer tutar. "*Biz o zaman(1976) kahveyi almıştık. Kahvede televizyon 8'de açılır 12'de kapanırdı*(Faik Yalçın)." Bir zamanlar müşteri çekmek için meddahların, karagözcülerin getirildiği kahvehanelere elektronik kültür ortamıyla birlikte radyo, televizyon alınmaya başlanmıştır. Böylelikle sözlü kültürün anlatıcısının yerini elektronik kültürün anlatıcısı almıştır. Süreç buna zorlamıştır. "*Şindi bu Orman İşletmesi var. Bütün orman lojmanları, memurları, şefleri hepsi orda kalırdı o zaman. Orda büyük bir jenaratör vardı. Beş Değirmenler'de… Akşamları hava kararınca jenaretörü açarlar, 12'de kapanırdı. Orda kahvehaneler 30-35 sene önce vardı… Eskiden cumartesi akşamları olurdu Türk sineması. Burdan yürüyerek Türk sineması seyretmeye giderdik. Televizyon vardı*(Ali Bey Yavuz)." Köyler arası oyun çıkarmak için odalarda toplanan erkekler Türk sineması seyretmek için kahvehanelerde toplanmaya başlamıştır.

Radyonun yarattığı şaşkınlık ve yabancılık televizyonla karşılaşıldığında da yaşanır. Cafer Akbulut adlı kaynak kişi İstanbul'da gördüğü televizyonu köylülerine anlattığında köylülerin tepkisi şudur: "*Yav sen kafayı bozmuşsun*." Televizyonu görenlerin görmeyenlere tarifi ise şöyledir: "*Böyle sandık gibi bi şey*(Emin Çelik)." Somut bir nesne, yine somut fakat günlük yaşamdan bir nesneyle tanımlanmaya çalışılmıştır.

Televizyonla radyo arasında temel bir fark vardır: görüntü. "*Önceden masal satayım derlerdi, bu zamanların gelip bunları kimsenin göreceğine akıl ermezdi. Radyoda türkü çağıranlar evin orta yerine gelip de görüneceğmiş derlerdi. Televizyonun çıhacağını kimse bilmezdi*(Emine Güngör)." "*Öyle bi icad geleceğmiş ki Amerika'da gonuşan adam Türkiye'de resmiynen görüneceğmiş, dirlerdi… Yook canım dendi öteki de. Ameriga'da gonuşan adam buda resmi gonuşu mu? Olmaz dirlerdi. Olacak olacak, dirlerdi*(Hasan Karakaş)." İcat yapılmış ve "adamlar" görünmüştür. "*Adamlar görünüyomuş, onlara bakmaya giderdük*(Pakize Parça)."

Televizyona gösterilen tepkilerin bir kısmı "görüntü"ye verilen tepkidir. Televizyon seyretmeye giden "yaşlı kadınlar" bu ilk karşılaşmada "yüzlerini sakla"mışlardır. "*Televizyon geldi bize, ilk siyah beyaz. Bizim yaşlı kadınlarımız seyretmeye geliyolar tabi.* (Yüzünü saklayarak) *böle yapıyor herkes*(Seher Kebeli)." Yüz yüze iletişimin hâkim olduğu sözlü kültür insanı görüntünün eklendiği bu araçla kurulacak iletişim biçiminin karşılıklı olduğu yanılgısını yaşamıştır.

Teknolojideki bu yeni gelişme, televizyon, genellikle heyecanla karşılanır. "*Ben, televizyonu ilk çıktığı zaman Ankara Şeker Fabrikasının misafirhanesindeydim. Orada, televizyon başladı dediler. Misafirhane salonuna gittik. İlk televizyon konuştuğu zaman siyah beyaz… Biz şey ettik yani duygulandık. Haberleri dinledik falan, çok güzel oldu*(İrfan Yakut)." Kaynak kişi ilk defa seyrettiği televizyonu bir anlatıcı gibi "konuşturmuştur." Konuşmanın sadece sözü anlatmak için değil, bir kültürün insanlarının birbirlerine mesaj iletmelerini sağlayan bütün teknik ve teknolojileri kapsadığını ve kültürün bir "konuşmalar yumağı" olduğunu söyleyen Postman, "Televizyon konuşmayı bize sözcüklerle değil, görüntülerle aktarmaktadır (2004, 15, 16)." der.

Gramofon, radyo ve teypten sonra tanışılan televizyonun yaygınlaşmasından sonraki gelişme ise renkli televizyonlardır. Filiz Akın, Cüneyt Arkın, Tarık Akan filmlerini seyretmek isteyen aileler renkli televizyonu olanların evlerinde bir araya gelirler. "*Elektrik geldıkten sonra siyah beyaz televizyon almaya başladık, herkeste yine yok. Cumartesi akşamları olunca Türk filmi*

çıkardı. Hep böyle birkaç aile televizyonu olanlara cumartesi akşamları giderlerdi. Film var; Filiz Akın'ın filmi varmış, Cüneyt Arkın'ın filmi varmış, Tarık Akan filmi varmış diye hep böle konuşurlardı. Daha sonra herkes aldı televizyon, renkli televizyonlara dönüştü(Naci Sarı)."

Kaynak kişinin yukarıdaki cümleleri yeni ortamın yeni kahramanlarına da dikkatimizi çeker. Televizyon kendi kahramanlarını beraberinde getirmiştir. Geleneğin Köroğlularının, Keremlerinin, Aslılarının yerini Filiz Akın, Cüneyt Arkın, Tarık Akan ve benzerleri almıştır. Özdemir geleneksel kahraman tipi ile televizyon dizi ve sinema filmlerinin kahramanları arasında bağlamsal farklılıklara rağmen iyilerin ve yoksulların, yoksunların yanında yer alma gibi temel benzerlikler görmektedir(2008, 226)."

Elektronik kültür ortamının görüntülü aracı televizyonla birlikte sözlü kültür ortamının kahramanları da ekranlardan seyredilmeye başlanmıştır. Yüksel Civelekoğlu, halk anlatılarının hâlâ anlatılıp anlatılmadığı sorusuna, "*Anlatılmıyor. Çünkü Battal Gazi'nin filmleri felan var. Filmlerden alıyor çocuklar. Onları dinliyor, onları izliyor.*" cevabını vermiştir. Muharrem Balıkçı adlı kaynak kişi de "*Baddal Gazi*"yi seyrettiğini, "*Cüneyd Arhın*"ın "*çok iyi olduğunu*" ifade etmiştir. Battal Gazi, sözlü kültür ortamından çıkarak elektronik kültür ortamının ürününe dönüşmüştür. Köker'in dediği gibi, elektronik kültür ortamı "modern dünyada sözlü kültürlerin kendini devam ettirme[sine](2005, 17)" olanak sağlamıştır.

Televizyonun başlangıçta sınırlı sayıda kişinin evinde bulunması, birliktelik oluşturmak için yeni bir sebep oluşturmuştur. Sözlü kültür ortamlarında anlatıcının etrafında toplananlar elektronik kültür ortamında radyo ve televizyonun etrafında toplanmaya, aileler arası gidip gelmeler bu sebebe dayanmaya başlamıştır. "*Kimde televizyon varsa akşam olunca oraya toplaşılardu. Çoluğu çocuğu zaptedemezdim. Ev sahibinde vardı ilk, Kastamonu'ya geldiğimizde. Akşam olunca işte bi film var illa anne biz oraya gideceğüz… Oraya toplaşılardu. Herkesde yoğdu. Sona sona hepimizin oldu*(Fatma Murat)."

Televizyon etrafındaki toplanmalar, kaynak kişilerce benzer sözlerle ifade edilmiştir: "*Şimdi siyah-beyaz artık baya bi zaman oldu geleli de, renkli televizyonlar çıkınca bularda bi iki kişilede oludu. Bazı gecelerde Türk filmi olurdu, her gece değil o zaman değil mi? Artık gayrı nazın geçtiği bir insansa yani arkadaşınsa, bilmem ne, hep oraya toplanırdık. Ev içinde dizüstü otururduk. O kadar izlerdik. Herkesde yoktu ama sonra çoğaldı artık*(Emine Kalaycı)." "*Şimdi televizyon geldi. Birisi aldı evine biz gideyoz komşuya bakacağız diye*(Fikri Saymaz)." "*Televizyon 73-74'lerde geldi. O zaman siyah beyaz vardı. Komşularımuz bize gelüdü. Biz komşularımuza giderdük televizyon izlemek için(*Kevser Özelci)." "*Bizim mahallede en önce ben aldım. Bi sene falan ev boş galmazdı. Ee misafirler gelirdi. Onu seyredecekler, o da siyah-beyaz. Altı saat falan porogram olıyıdı işte. Televizyon gelince daha çoh oldı, toplaşma, yakınlaşma*(Mehmet Hasan Eroğlu)." Kaynak kişi televizyonun yakınlaşmayı arttırdığını düşünür. Bir psikolog televizyonu, "eski Türk evlerinde aileyi kış geceleri bir araya getiren 'mangal'"a benzetmektedir(Aziz 1981, 91). Bu benzetmede şu farka dikkat çekilmelidir: Aile bireylerinin etrafında toplandığı mangal sözlü iletişim için ortam yaratırken televizyon, etrafında toplananların iletişim biçimini değiştirmiştir. Bir başka kaynak kişinin bu duruma bakışı televizyonun aileyi birbirinden uzaklaştırdığı yönündedir: "*Aile goptu birbirinden, herkes televizyon… Birbiriynen sohbet etmek imkânı bulamıyorsun. Hayvanlar koklaşarak, insanlar konuşarak anlaşır*(Hikmet Haliloğlu)." Televizyon sözlü iletişimi kesintiye uğratmıştır.

Televizyonun yaygınlaşması günlük hayatı etkilemiş, günlük hayat televizyona göre şekillenmeye başlamıştır: "*Sabahları Türk filmi çıkardı mesela, biz köydeyken sabah sekiz buçukta Türk Filmi çıkardı. Haftada bi kere çıkardı. Onu işte hayvanları muhakkak sabahleyin aynı saatte yemini, gatını vermek gerekiya. Tam da o şey çıkmadan sabah erken, tam da pazar günleri çıkardı, sabahleyin erkenden bi koşardık ahıra, hayvanların yemini suyunu ver, ondan sonra hemen gel*

televizyonun başına film seyret(Selahattin Tavşanoğlu).” Günlük işler televizyon programlarının saatlerine göre düzenlenir olmuştur. Günümüzde de seyircilerin günlük programlarını televizyon programlarına; diziler, yarışma programları vb., göre düzenledikleri gözlemlenmektedir.

Televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte, televizyon seyretmek için bir araya gelmeler bir süre sonra azalmaya başlamıştır. “*Çoluğu çocuğu zapt edemeyenler”, “kız evlatlarını herkese gönderemeyenler” televizyon almaya “mecbur kalmışlardır.*”(Kamil Sakoğlu). Bu mecburiyetin de etkisiyle birlikte televizyon yaygınlaşmış, televizyon herkesin kendi evinde seyrettiği bir araca dönüşmüştür.

Toplumsal bir heyecan yarattığını söyleyebileceğimiz televizyon sözlü kültür ortamının bağlamını değiştirmiştir. Bir kaynak kişi sözlü kültür ortamlarında vakit geçirme şekillerinin “Giderek azaldı[ğını]”, oyun çıkarmanın, halk anlatılarının yerini televizyonun aldığını anlatmıştır. “*Bellu ona bakmaya çalışıldı. Saatinde gider bakardık. Saatinde açılırdu, saatinde kapanırdu. On ikide filan bayrak çekilürdü. Şimdi hiç kapanmaya televizyonlar. Asker gelirdü bayrak çekerdi. Sabahleyin yedide açardı. Öylelikle başladı. Şimdik her çeşit var. Gece gündüz çalışıya*(Fatma Murat).” Postman XIX. yüzyılın sonunu, XX. yüzyılın başını iletişim medyasının yarattığı dünyayı çocukların “ce-ee” oyununa benzetir. Bu dünya “fazla bütünlüğü ya da anlamı olmayan, bizden bir şey istemeyen, aslında bizim herhangi bir şey yapmamıza olanak tanımayan, kendi içine kapalı ve eğlenceli bir dünyadır.” Televizyonla birlikte ise tam olarak bu dünyada yaşanmaya başlanır(2004, 90-91). Postman, “Televizyon: Öldüren Eğlence” adlı eserinde televizyonun etkisini, dünyadaki bazı toplumların (Nebi Özdemir bunu Türk toplumu olarak örnekler.2005) kültürlerinin söz merkezli içeriğini kaybedip görüntü merkezli bir içerik kazanması sürecine tanıklık ettikleri”ni (2004, 18)söyler.

Televizyonun sözlü kültür ortamlarını değiştirdiğine dair kaynak kişiler benzer düşünceye sahiptir. Sözlü kültür ortamlarında, evlerde, odalarda, kahvehanelerde, bir araya gelenler önce tek tek hâl hatır sorar, ardından sohbete başlar, hikâyeler anlatır, oyunlar çıkarırken televizyonla birlikte bu bağlam değişmiştir. Nerede olursa olsun bir araya gelenler “*gözünü dikip televizyona bakmaya başlamış, karşılıklı konuşma bitmiştir*(Zehra Tafracı).”

“*Mesela şimdi televizyon olmadan evvel, herkes birbirine daha bağlanırdı, gavede sohbet ederler idi, hikâye anlatırdı. Şimdi herkes ona, televizyona bakıyor, başka bi şeye bakmıyor*(Baki Karahan).” “*Televizyon gelince gerçekten sohbetler kalktı… Şu an misafirliğe gidiyorsun. Hoş geldin Ayşe Hanım, Fatma Hanım, Mehmet Bey aç televizyonu bak. Güle güle, gene gelin, gene buyurun*(Faik Yalçın).” “*Sohbet artık bitti. Sen ordan bakacan ben buradan, böyle televizyona bakacaz. Sohbetler gitti. Önceki sohbetler yok, muhabbetler*(Emine Yılmaz).” “*İnsan o günleri özlüyor. Şimdi biz köye gittiğimiz zaman ya bi kişi geliyor bize ya iki kişi. O zaman eskiden herkes gelirdi, hal hatır sormaya baştan başlardı. Merhaba Mehmet Ağa, merhaba Ali Ağa. Ondan sonra, yarım saat merhabalaşma sürerdi, sırayla hatır sorulur. Ahmed Ağa nasılsın, Mehmet Ağa nasılsın? Şimdi öyle bir şey yok. Gelir oturur, hoş geldin safa getirdin, oturur, televizyona bakar. Ondan sonra nasılsın iyi misin der, bırakır gider. Eskiden herkes birbirinin derdiyle hemhal olurdu, televizyon artık her şeyimiz oldu*(Mustafa Kuşoğlu).” Sözlü iletişim insanları birleştirirken(Ong 1999, 87) televizyon ayırmıştır.

Elektronik kültür ortamının aracı televizyon “seyirciyi” etkisizleştirir. Emine Kalaycı televizyon seyretmeyi, sözlü kültür ortamının *“Mevlid”* geleneğine benzetir. Televizyon, mevlit dinler gibi, sessizlik içinde seyredilmektedir. “*Muhabbet nerde… Eskiden oyun, türkü kıyamet kopardı. Televizyonu sanki mevlüd dinliyomuş gibi, artık dinle. Mevlüd dinlesen artık o kadar dinlenmez.*” Bu sözler aslında elektronik kültür ortamının tek yönlü iletişiminin ifadeleridir. Ellul’un da işaret ettiği gibi(1998, 33), yüz yüze iletişimde konuşulan söz cevabı gerektirir. Oysa televizyonla kurulan iletişim tek yönlüdür, cevap gerektirmez. Sözlü kültür ortamında kurulan

diyalog insanlar arasında yakınlık oluşturur, televizyon ise insanları ayırır. "*Bunlar bizim köye gelirdi mesela. Oyun, türkü ederdik; Kıyameti koparırdık. Gece birlere kadar mesela*(Emine Kalaycı)." "*Geceleyin yarısına kadar. Ama şimdi otur televizyonun karşısına böyle bak. O kadar*(Emine Yılmaz).'" İnsanlar arasındaki iletişim eksikliğinin tek suçlusu olarak televizyonu görme eğiliminde olan kaynak kişiler vardır: "*Herkes kopuk oluyo ne kadar olsa birbirinden*(Emine Yılmaz)." "*Kimse kimseyi tanımıyo. Anneyi, babayı tanımıyo, akraba tanınmıyo. Hısım akraba*(Emine Kalaycı)."

Televizyonun şekillendirdiği tek yönlü iletişim biçiminin kaynak kişi tarafından kutsal bir metin kabul edilen "mevlidi dinleme" davranışına benzetilmesi televizyon programlarının kutsal olarak algılandığının da bir göstergesidir. Televizyon programları, kutsal metinler karşısında alınan tavırla seyredilmektedir.

Sözlü kültür ortamının icra bağlamıyla elektronik kültür ortamının icra bağlamı arasındaki farkı bir kaynak kişi de şöyle ortaya koyar: "*Babam, Peygamberimizin Miraç Gecesini anlatırdı. Şimdi televizyonlardan ben dinliyorum da, hocalardan güzelce dinliyorum, babamın anlattığını dutmuyo. Çok güzel anlatırdı babam o Miraç Gecesini, biz de güzelce dinlerdik… daha etkiliydi. Ahmediye diye bir kitap varmış. Babam o kitabı okurmuş. Babam devamlı o kitapta efendim bize aktarırdı. Dini bilgilerimizi biz babamızdan aldık diyebiliriz*(Necdet: Bostancı)." Elektronik ortamın tek yönlü iletişimi sözlü kültür ortamının yüz yüze iletişiminin yerini tutmamasının sebebi görüntü ile ses arasındaki farktadır. Ong, görüntünün ayırıp, sesin birleştirdiğini söyleyerek sesin içine gömülebileceğimizi, fakat görüntünün içine gömülmenin mümkün olmadığını söylemektedir (1999, 90-91). Her ne kadar kaynak kişinin babası "Ahmediye"yi kaynak olarak alsa da yazılı bir metni sözlü kültür ortamının metnine dönüştürmüştür. Televizyondan "anlatılanlara" ve kaynak kişinin "dinlediklerine" eşlik eden bir başka unsur vardır: görüntü. Görüntünün içine gömülmek mümkün olmadığından kaynak kişinin televizyondan seyrettikleri babasından dinlediklerinin yerini tutmamaktadır.

Televizyon "ağızdan söylemeyi, ağızdan dinlemeyi" bitirmiştir. "*Şimdi millet televizyona bakıyor. Ondan dinliyon. Televüzyon gelince ağızdan söyleme bitti… Televizyon yüzünden kimse birbirine gitmiyor. Herkes evine kapanıyo. Televizyon gelince ağızdan dinlemeler bitti*(Kevser Özelci)." Televizyon yüz yüze iletişimi kesintiye uğratmıştır. "*Televizyon masalları da sohbetleri de gapattı. Tabir-i caizse insanları cahil calay*[ii] *bıraktı*(Şevket Gençoğlu)." Bir başkası ise daha sert bir ifadeyle dile getirir, televizyonun hâkim olduğu iletişim biçimini. "*Evini işini şeytan bastı. Gözün ooda, gulağun ooda*(Hatice Çatal)"

Kaynak kişilerce televizyona yöneltilen bir eleştiri de televizyonun hafızaya etkisidir. Emine Yılmaz adlı kaynak kişi televizyonun hafızayı zayıflattığı, bu sebeple halk anlatılarının unutulduğu fikrindedir. Televizyonun hafızayı zayıflatması, halk anlatılarının tekrarına imkân vermemesi sebebiyledir. Vakit geçirmek için bir anlatıcının etrafında toplananlar televizyonun etrafında toplanmaya başlamışlar; halk anlatılarının yerini televizyon programları almıştır. Saniye Çobanoğlu da bildiği masalları unutmasının sebebi olarak televizyonu gösterir. "*Biliyodum da unuttum yavrum. Şimdi televizyona bakıyoz. Artık masal anat deyen filen yok. Masalların yerini tilevizyon aldı yavrum*." "*Bizim küçüklüğümüzde televizyon yoktu. Bize masal anlatırlardı… Ama masallardan hiç aklımda kalmadı ki, çünkü çocukluğumdan beri zaman geçti. Televizyon yoktu eskiden, uslular masal anlatırdı biz dinlerdik. Şimdi nasıl çocuklar televizyon seyrediyor*(Sabahat Tekin)." Kaynak kişilerin bu ifadeleri televizyondaki film ve dizi filmlerin halk anlatılarına olan ihtiyacı karşıladıkları için, anlatıların uzun bir süreden beri anlatılmadıklarından unutulması olarak okunabilir.

Televizyona yöneltilen eleştirilerden bir diğeri de çocuğun yetişmesindeki etkisine dairdir. "*…küçük bebelerin elinden de televizyonu alamıyosun. Şimdi onun üçün şimdiki zamanın yararı da*

var, zararı da var. Yani bu televizyonların eğiticilik durumundan en fazla, yıkıcılık durumu var. …bilhassa gençler hissidir. Efendime söyleyim heyecanlıdır ve ordan aldıkları şeyi tatbık etmeye çalışıyorlar(Hikmet Haliloğlu).” “*Bi de bazı çocuklara yaramıyo.. İşte bazı şey ediyo, çocuklar ordaki gördüğü şeyleri yapmak istiyo*(İbrahim Demirbaş).” “*Çok zararları var. Bi kere televizyonda her çeşit program var. Her çeşit. Bu programlar gençleri çileden çıkarıyo*(Cafer Akbulut).” Barry Sanders, çocuğun yetişmesinde kültürün rolünü medyanın üstlendiğini düşünmektedir. “Çocuklara dünyanın toplumsal, ahlakî ve duygusal çeşitliliğini ve nüanslarını anlatmada televizyon ana babalara rakip çıkıyor(1999, 140).”

Televizyonun faydalı olduğunu düşünenler de vardır. Bu fayda özellikle “dünyadan haberdar olma” yönündedir. Küreselleşen dünyada haberdar olunmak istenen alan genişlemiştir. İnsanlar artık köylerinin, şehirlerinin, ülkelerinin haberleriyle yetinmemekte, dünyaya dair haberleri de işitip bilmek istemektedirler. “*Ama iyi tarafı çok, iyi tarafı çok. Başka ülkeleri de görüyosun…*(İbrahim Demirbaş)”. “*Televizyon eyi oldu. Haber dinleyoruz, nerde ne oluyor. Çok eyü, dünyanın durumu ne olmuş, çok çok eyü oldu...* (Kevser Özelci).”

Televizyonda izlenen programlar arasında dinî yayınlar da bulunmaktadır. Sabahları okunan “Kur’ân-ı Kerim”ler, “mübarek gecelerde okunan mevlütler”, “Kâbe”den yapılan yayınlar, sahur programları, dinî sohbetler seyircileri etrafında toplayan yayınlardır. Kaynak kişilerin dinî yayınlara yönelik ifadeleri, sözlü kültür ortamındaki boşluğun televizyon tarafından doldurulması olarak değerlendirilebilir. Dinî kültürün aktarıldığı sözlü kültür ortamlarının yerini elektronik kültür ortamı almıştır. “*Zabahlaru Kur’ân-ı Kerim okuyo. Onu taküp ederüm. Mesela mübarek gecelerde mevlüt okunur. Kim okur kim eder onu onları görüyoz*(Cafer Akbulut).” “*Mevlüt okuyala, Kuran okuyalar onları dinleyan*(Pakize Parça).”[iii]

Televizyon, yalnız insanların yoldaşıdır aynı zamanda[iv]. “*Bana göre televizyon zararlı deyül, vakit geçiriyom… Damat geçen gün geldü, bütün kanalları bozmuş, hepsini bozmuş. Bu olmayunca boyuna somut*[v] *gibi oluyon, bununla vakit geçiyon*(Sami Ağırtopçu,).”

Elektronik kültürün iletişim aracı televizyon artık benimsenmiş, günlük hayatın her türlü görünümünde yerini almıştır. Bir kaynak kişi dünyanın sonuna dair anlattığı bir anlatıda televizyonu benzetme unsuru olarak kullanmaktadır. “*Mesela gıyamet günü her yer dümdüz olcak derle, su olacak derle. Mesela mahşer günü olacak derle. Mahşer gününde herkes bi yere gelecekmiş. Bu dünyada ne hata yaptınısa ne suç yaptınısa hepsi meydana gelecekmiş. Sen ben yapmadım de dur. Orda görünecekmiş. Televizyon gibi böyle*(Sultan Çakır).”

Televizyonda seyredilen programlar yaşa ve cinsiyete göre farklılık gösterebilir. Aynı evin bireylerinden biri çizgi film, biri dizi, biri haber seyretmek isteyebilir. “*Tek televizyonumuz var mesela, bizde sorun oluyor. Gelin diyo ben seyredecem haberleri, torun da diyo ki hayır ben çizgi filime bakacam* (Reşide Sancak).” Bu durum bir evde birden fazla televizyona sahip olma yoluyla çözülmeye gidilmiştir. Oysa sözlü kültür ortamının anlatıcısı tektir. Aynı mekânda aynı anda farklı anlatı dinlemek mümkün değildir. Elektronik kültür ortamının seyircileri istedikleri “anlatı”yı seçmede “özgür”dür.

Televizyon seyretmenin yanında televizyona çıkma yeni bir değer olmuştur. Bir kaynak kişi mülakat sırasında, olumlu bir değer olarak, çekimine katıldığı bir televizyon programını hatırlatır. “*Televizyonu seyrettin mi geçen akşam?.. Beni gördün mü?.. Hah! Gördün mü beni?.. Şoray’da.*[vi] *O nerdeydi? Bizim evdeydi o işte, yas ediyorduk orda. Bizim evdeydi*(Fadime Tarhan).”

Son yıllarda televizyonda en çok izlenen programlar arasında dizilerin olduğu gözlenmektedir. Televizyon dizilerinin çok talep görmesi yine televizyondaki tartışma programlarına konu olmaktadır.[vii] Televizyon dizilerinin çok izlenmesinin bir sebebi dizilerin “sosyal aktivite” olarak görülmesidir. Akşamları eve dönen insan için diziler vakit geçirme

ihtiyacını karşılar olmuştur. Psikolog Acar Baltaş'a göre televizyon izlemek "hiçbir şey yapmadan bir şey yaptığınız" bir durumdur. Diziler özlemlere karşılık gelir. Herkes kendi özlemi çerçevesinde bir diziyi takip etmeye başlar. İzleyici kitlesi geniş olan dizilere bakıldığında da aynı dizinin farklı yaş gruplarına, farklı cinsiyetlere hitap edecek şekilde kurgulandığı görülür.[viii] Bu tür dizilerin büyük küçük, kadın erkek herkesi etrafında toplayan masalların yerini aldığı söylenebilir.

Televizyonun kurmaca yayın programının sürekliliği dizi niteliğindeki yapımlara imkân sağlamıştır. Aytaç'a göre diziler en heyecanlı yerinde kesme anlayışı "Binbir Gece Masalları"ndan gelir ve XIX. yüzyıl Avrupa romanının gazetede tefrika edilmesi geleneğinin televizyondaki devamı gibidir(2002, 188-189). Diziler hangi türden olursa olsun gelecek bölümü seyretme merakı uyandırır ve bu özelik âşığın, meddahın hikâyesini yarıda kesmesi gibidir. Bir kaynak kişinin kendisinin meddahlarla ilgili bilgisine başvurulduğunda meddah hikâyelerini anlatabilmek için televizyon dizilerine gönderme yapması bu tespite örnek oluşturacak niteliktedir. *"... daha önce televizyon ve radyo olmadığı zaman, onlara meddah denirimiş, gahveye meddah gelirimiş. ...her akşam başka bi şey anlatıyo yarıda bırakıyo, dizileri bile en heyecanlı yerinde son buluyo da ertesi hafta bakıttırıya ya aynısı. Bu yüzlerce sene önce de varmış. Onların yaptığının kopyasını yapıyorlar şimdiki teknolojiyle. O şekilde meddahlar gahvelerde anlatır*(Mesut Kanlıoğlu)." Kaynak kişinin sözleri bir taraftan da anlatının yeni ortamlara uyum sağladığının ifadesidir. Kaynak kişi dizileri daha önce yapılanların "kopyası" olarak görür. Ona göre değişim anlatıda değil teknolojidedir.

Televizyon dizilerinin birçoğunun geleneksel meddah hikâyeleri gibi, buna âşık hikâyeleri de dâhil edilebilir, seyircilerini belli toplumsal değerler üzerinde birleştirecek şekilde kurgulandığına dikkat çekilir(Cankara 2006, 115). İsmail Tontur adlı kaynak kişi, geçmişte bir anlatıcı olarak dayısının herkes tarafından tanındığını anlatırken, televizyon filmleri ve halk anlatıları arasında ilgi kurarak halk anlatılarının film yapılabileceğini söyler. "*Ahmet Ağa hikâye anlat. Onu herkes biliyodu. Herkes istiyodu Ahmet Ağa'dan. Benim anlattığım el dost mel dosttan bi başlardı. Bismilllası ya o. Senaryo ya o, film yapıyosun. Anlattığı hikâyelerin senaryosunu yaz, film yap. İşte o fildişlerinden saray mı yaptırmış. O peri kızlarından. Yahu neler vardı, unutdum ya.*" Özdemir bazı televizyon dizileriyle halk hikâyeleri arasında benzerlik kurarak, her dizinin âşık gibi hayatın bir kesitini kurgulayarak aktardığını söyler. "Türk anlatım ve gösterim geleneği, ikincil sözlü kültür bağlamında yeniden kurgulanmıştır. Yeni yapı, yeni aktörlerle yaratılmakta ve yaşatılmaktadır(2008, 254)."

Araştırmacılara göre halk anlatılarının yerini film, sinema, dizi ve çizgi filmler tutmaktadır. Özdemir, "Masal analarının yer aldığı anlatı ortamı ve geleneği, yerini beyaz cama ve perdenin egemenliğindeki elektronik ortama terk etmiştir(2005, 159)." derken, Birkalan'a göre sinema, hikâyenin ve masalın görevini üstlenen bir anlatıdır(2002, 48). Gerbner, bildiğimiz hikâyeleri kimin anlattığının, insan iletişimindeki evrime paralel olduğunu söyler ve günümüzün başat anlatıcısı olarak medyayı, özellikle televizyonu görür(1998).

Derlemelerimizden yola çıkarak halk anlatılarının yerini televizyonun aldığını söylenebilir. Televizyondaki dizi, film, çizgi filmler anlatı ihtiyacını karşıladığından halk anlatıları anlatılmamaktadır. Halk anlatılarının kahramanlarının yerini de televizyon kahramanları almıştır. Servet Karagöz, torunlarına masal anlatıp anlatmadığı sorulduğunda, "*Şimdi televizyon va. Televizyondan dinliyola, bize öyle bi telaşe düşmeye. Evvelsi ninem oturudu, söyleyiverüdü. Şimdi onların yerini televizyon aldı*." cevabını vermiştir. Fikriye Gedik, masal anlatmaya devam edip etmediğini sorusuna, "*Geçti atuk hepsi... Buradaki(televizyon) masalla varıken çocukla öyle şeyle bilyola ki atuk. Bunla sormazla öyle bişiy. Bilmiyola çünki.*" "*Şimdi televizyona bakıyoz. Artık masal anat* deyen filen yok. Masalların yerini tilevizyon aldı yavrum(Saniye Çobanoğlu)." "*Almanya'dan bir gurbetçi ailesi traktörün aküsüne bağlamışlar, küçük 37 ekran bir televizyon.*

Köyün en yaşlısından en gencine kadar seyrettiğimiz neydi biliyor musunuz? Taş Devri. Firet Çakmaktaş'ı orada tanıdım. Bütün köylü pür dikkat onu izliyordu(Erdal Arslan)." Serpil Tomruk adlı kaynak kişi ise komşularla bir araya gelerek dizi seyrettiklerini anlatmıştır.

Elektronik kültür ortamının anlatısının kurmaca, sözlü kültür ortamının anlatısının gerçek kabul edildiği de görülmektedir. İrfan Dıkkıloğlu adlı kaynak kişi televizyonun masalın, hikâyenin yerini tutamayacağını söylerken televizyonda izlediklerinin kurmaca olduğunu söyler: "*Tutmaz o*(halk anlatıları) *gerçekci, televizyon gerçekci değil ki. Hayal ürünü.*"

Serpil Tomruk'un komşularıyla bir araya geldiklerinde, "*televizyonda izlediği bi şeyleri*" konuştuklarını söylemesi televizyonun seyircisinin neleri konuşacağını belirlediğini göstermektedir. Televizyon kültür haline gelmeye, konuşmaların konusu televizyonda görülenler olmaya başlamıştır(Postman 2004, 92-93).

Özdemir, "...medya kültürü, gerçek kültürün hem bir yansıması, hem de yeniden yeniden şekillendirilmesi olarak görülebilir(2001, 114)." der. Kastamonu'da anlatılan Sepetçioğlu, Şerife Bacı gibi efsanelerin filme alınarak bir özel televizyon kanalı yoluyla izleyiciye ulaştırılması bu çerçevede değerlendirilebilir. Sözlü kültür ortamı ürünü olan bu anlatılar, elektronik kültür ortamında şekillendirilerek seyirciye ulaştırılmıştır.

Kastamonu'da 1970'li yıllardan itibaren görülmeye başlanan televizyon 1980'lerin ortalarından itibaren yaygınlaşmıştır. Kastamonu'da televizyonun ilk olarak görüldüğü kamusal mekân kahvehanelerdir. Kahvehanelerin hemen ardından evlerdeki yerini alan televizyon hızla yaygınlaşmıştır. Yerel televizyon kanallarının da arttığı günümüzde Kastamonu'da, "Kastamonu TV" adlı yerel bir televizyon kanalı yayındadır. Televizyonun sözlü kültür ortamında yer alarak iletişimin bağlamını değiştirdiği; dizi, film, sinema, çizgi film, çizgi sinema gibi programlarla anlatı ihtiyacını karşıladığı; diğer taraftan halk anlatılarının naklinde ya da yeniden şekillenerek yayılmasında etkili olduğu görülür.

Sonuç

İletişim araçlarındaki gelişmeler, kentleşme, ulaşım, eğitim, geçim şekillerinin değişmesi gibi sebepler halk anlatısının anlatım ortamını etkilemiştir. Yüz yüze iletişimin hâkim olduğu sözlü kültür ortamının ardından veya onunla birlikte, yeni iletişim araçlarının gelişmesiyle, yazı ile yazılı kültür ortamı; telgraf, telefon, radyo, televizyon, bilgisayar ve benzeri araçlarla birlikte de elektronik kültür ortamı şekillenmiştir. Elektronik kültür ortamı, halk anlatısı ve Kastamonu halkının birleştiği yer radyo ve son dönemde özellikle televizyon ile internettir. Radyo ve televizyon; anlatım ortamının yapısını değiştirme, yeni anlatım ortamları oluşturma gibi benzer etkiler meydana getirmiştir.

Radyo ve televizyon etrafında oluşan elektronik kültür ortamının oluşum süreci ve biçimi hakkındaki tespitlerimiz Kastamonu özelinde şu şekilde ifade edilebilir:

1. Radyo Kastamonu'da da Türkiye genelinde olduğu gibi 1930-1940'lı yıllarda görülmeye başlanmış, 1950'den sonra yaygınlaşmıştır. 1985 yılından sonra özel radyo kurma girişimleriyle karşılaşılmış, bu durum Kastamonu'da da yankı bulmuştur. Kastamonu'da son yıllarda yayında olan yerel radyolar Tosya Cihan FM, Cantürk FM, Genç Radyo, Radyo Bir-İnci, Radyo 37 ve Kastamonu FM'dir.

Dünyadan daha geç bir tarihte 31 Ocak 1968'de deneme yayınlarıyla Ankara'da başlayan televizyon yayınları ise 1970'ten sonra hızla yayılmış, 1980'de ülkenin üçte ikisi yayın alanına girmiştir. 1970 ortaları ve özellikle 1980 sonrası Kastamonu'da televizyonun yaygınlaşmaya başladığı dönemdir. Kastamonu'da günümüzde yayında olan yerel televizyon kanalı Kastamonu TV'dir.

2. Radyo ilk olarak kahvehane, park ve çay bahçeleri, halk evleri, pazar yerleri gibi kamusal mekânlarda, ardından evlerde yer almıştır. Radyonun ilk görüldüğü evler teknolojideki gelişmelere ilgi duyanlarla memur evleridir.

Televizyon da ilk önce kamusal bir mekânda, kahvehanede, kendine yer bulmuş; ardından evlere girmiştir.

Radyo ve televizyonun kahvehaneye girmesiyle birlikte kahvehanelerde meddah, âşık gibi sözlü kültürün anlatıcılarının etrafında toplananlar radyo ve televizyonun etrafında toplanmaya başlamışlardır.

3. Radyonun evlerde yaygınlaşmasına kadar geçen sürede radyosu olmayanlar olanların evinde toplanarak yeni birliktelik ortamları oluşturmuşlardır. Televizyonun başlangıçta sınırlı sayıda kişinin evinde bulunması da birliktelik oluşturmak için yeni bir sebep oluşturmuştur. Zaman içinde televizyonun yaygınlaşmasıyla bir araya gelmeler azalmıştır.

Ayrıca radyo sahipleri dinlediklerini kamusal mekânlarda paylaşmışlar, televizyon sahipleri seyrettiklerini başkalarına anlatmışlar; böylece elektronik kültür ortamının ürünü sözlü kültür ortamlarında da tüketilmiştir. Bu yönüyle radyo ve televizyon sohbet belirleyici olmuştur.

4. Sözlü kültür ortamının anlatıcısıyla yüz yüze olan dinleyicisi radyoyla karşılaştığında şaşkınlık yaşamıştır. Elektronik kültür ortamının bu yeni aracı önce büyük bir merak uyandırmış, kullanımında çekilen zorluk zamanla aşılmıştır.

Radyonun yarattığı şaşkınlık ve yabancılık televizyonla karşılaşıldığında da yaşanmıştır. Televizyonu algılamada radyo çıkış noktası olmuştur. Radyodan işitilen sese eklenen görüntü televizyon algısını biçimlendirmiştir.

Televizyonda radyodan farklı olarak sese görüntünün eklenmesi başlangıçta bu yeni iletişim biçiminin de karşılıklı olacağı yanılgısını oluşturmuştur. Televizyon bir anlatıcı gibi algılanmış ve konuşturulmuştur.

5. Radyonun tepkiyle karşılandığı da görülmüş, radyoyla birlikte radyonun eleştirisi de ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde televizyona da eleştiri yöneltilmektedir. Televizyona yöneltilen eleştirilerden biri televizyonun çocuk yetiştirmede olumsuz etkileri olduğudur.

6. Radyo ve televizyonla birlikte mekânın yol açtığı ulaşım zorlukları aşılmış, habere kolayca ulaşılmaya başlanmıştır. Küreselleşen dünyada haberdar olunmak istenen alan genişlemiştir. Günümüzde radyo ve televizyonun işlevlerinden biri "dünyadan haberdar olma" ihtiyacına cevap vermeleridir.

7. Başlangıçta radyodan en çok dinlenen programlar haberler ve türkülerdir. Böylece radyo âşıkın "haber taşıma" ve "eğlendirme" rollerini üstlenmiştir.

8. Her ne kadar bağlamı farklı olsa da konusu ve yapısı itibariyle halk hikâyeleriyle benzerlik kurabileceğimiz "Arkası Yarın"lar radyodan merakla dinlenen programlar arasındadır.

9. Radyo geleneksel kültür ürünlerinin; geleneksel tiyatro, halk hikâyesi, âşık tarzı gibi, yeni nesillere aktarımını sağlayarak kültürel sürekliliğe katkıda bulunmuştur. Kastamonu'da da yerel radyolarda sözlü kültür ortamı kaynaklı halk anlatılarının radyo aracılığıyla dinleyiciye ulaştırıldığı görülmüştür.

10. Televizyon kendi kahramanlarını beraberinde getirmiştir. Halk anlatılarının kahramanlarının yerini de televizyondaki dizi film, çizgi film ve film kahramanları almıştır.

11. Radyodan dinlenen ve televizyondan seyredilen programlar arasında dinî yayınlar da yer almaktadır. Bu durum sözlü kültür ortamındaki boşluğun radyo ve televizyon tarafından doldurulması olarak okunabilir.

12. Son yıllarda televizyonda en çok izlenen programlar arasında diziler yer almaktadır. İzleyici kitlesi geniş olan dizilere bakıldığında aynı dizinin farklı yaş gruplarına farklı cinsiyetlere hitap edecek şekilde kurgulandığı görülür. Bu tür diziler dinleyicileri etrafında toplayan meddah hikâyelerine, halk hikâyelerine, masallara benzetilmektedir. Diziler hangi türden olursa olsun gelecek bölümü seyretme merakı uyandırır ve bu özelik âşığın, meddahın hikâyesini yarıda kesmesi gibidir.

13. Elektronik kültür ortamının anlatısının kurmaca, sözlü kültür ortamının anlatısının gerçek kabul edildiği de görülmektedir.

14. Televizyonla birlikte sözlü kültür ortamının anlatıları ve kahramanları ekranlardan seyredilmeye başlanmış, geleneksel kahramanlar sözlü kültür ortamından çıkarak elektronik kültür ortamının ürününe dönüşmüştür.

15. Televizyonun başlangıçta sınırlı sayıda kişinin evinde bulunması birliktelik oluşturmak için yeni bir sebep oluşturmuş, televizyonun "yakınlaşmayı" arttırdığı düşünülmüştür.

16. Televizyonun yaygınlaşmasıyla günlük hayat televizyon programlarına göre şekillenmeye başlamıştır.

17. Televizyon sözlü kültür ortamının bağlamını değiştirmiştir. Sözlü kültürün yüz yüze iletişimi kesintiye uğramıştır. Televizyon seyirciyi etkisizleştirmiştir. Sözlü kültür ortamında kurulan karşılıklı iletişim insanlar arasında yakınlık oluşturur, televizyon ise insanları ayırır.

Elektronik kültür ortamıyla karşılaşan sözlü kültür ortamının seyircisinin televizyondan anlatılanlara dâhil olamadığı, sözlü kültür ortamının iletişim biçimini "özlemle" hatırladığı görülmüştür.

18. Sözlü kültürün anlatıcıları televizyonun hafızayı zayıflattığı, bu sebeple halk anlatılarının unutulduğu fikrindedir. Halk anlatılarının etrafında toplananlar televizyon etrafında toplandığı için anlatılar tekrar edilmemekte, anlatı ihtiyacı televizyondan seyredilenlerle giderilmektedir.

19. Televizyon, giderek yalnızlaşan günümüz insanının, özellikle bilgisayara uzak olan belli bir yaşın üstündeki neslin, vakit geçirme aracıdır.

20. Televizyon seyretmenin yanında televizyona çıkma yeni bir değerdir.

Sonuç olarak; radyo ve televizyon öncelikle kamusal alanlarda, ardından evlerde yer alarak elektronik kültür ortamını şekillendirmiştir. Başlangıçta büyük bir şaşkınlık ve yabancılık yaratan radyo ve televizyonun etrafında yeni birliktelik ortamları oluşmuştur. Ancak radyo ve televizyon bu yeni birliktelik ortamlarında öncekinden farklı bir iletişim biçimi ortaya çıkarmış; sözlü kültür ortamının yüz yüze olan iletişim biçimini değiştirmiştir. Elektronik kültür ortamının bu iki aracıyla birlikte sözlü kültür ortamının anlatıcısının yerini radyo ve televizyonun, anlatının yerini bu araçlarla sunulanların almaya başladığı; elektronik kültür ortamlarının sözlü kültür ürünlerini alıp kullandıkları, bu araçların birliktelik mekânlarında yer alarak bu mekânların anlatım ortamını değiştirdikleri tespit edilmiştir.

NOTLAR

[i] Kastamonu kent merkezine elektriğin gelişi 1936'dır. 1920'lerden sonra kamyon, otobüs, otomobillerle araç trafiği ve İnebolu, Daday, Taşköprü ilçelerine seferler başlamış olmakla birlikte 1940'lara gelindiğinde bile ulaşım çok yetersizdir. 1967'de Kastamonu kent merkezinde ulaşım faytonlarla sağlanmaktadır. 1972'de şehir içi otobüsler hizmete başlamıştır. Kent merkezine otomatik telefonun gelişi ise 1960'tır(**Kastamonu İl Yıllığı** 1967:181,182; **Kastamonu İl Yıllığı** 1973:240; Eyupgiller 1999: 38; Örik 2000:142)

[ii] calay: dilsiz, kekeme, peltek.

[iii] Mete'nin tespitlerine göre dinî programlar yaşlılar ve kırsal kesimde oturanlar tarafından daha çok izlenilmekte; kandil, ramazan ve bayram gibi özel günlerde dinî programları izleme oranı artmaktadır(1999: 58).

[iv] Televizyonun bu işlevi, Postman'ın alaya alarak saydığı televizyonun faydaları arasındadır(2004).

[v] somut: susma.

[vi] Özel bir televizyon kanalında yayınlanan "Şoray Uzun Yolda" adlı program. Programın yer aldığı kanal, "Şoray Uzun'un sunduğu program, her hafta değişik bölgelerden farklı renkleri, ilginç hikayeleri ekrana taşıyor." cümlesiyle tanıtımını yapmaktadır(www. yayinakisi.com/program/11892/ 13.09.2008)

[vii] Bu programlardan biri 14.09.2008 tarihinde TRT-2'de yayınlanan "Medya Medya" programıdır.

[viii] Bu görüşler bahsedilen programdan alınmıştır.

KAYNAKÇA

Azdavay İlçe Yıllığı (Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılında Azdavay). Yyy: Azdavay Belediyesi Yayınları, 1981.

AZİZ Aysel(1981). **Radyo ve Televizyona Giriş,**. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

AYTAÇ Gürsel (2002). **Edebiyat ve Medya Kitaptan Ekrana Edebiyat**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

BEN-AMOS Dan (2007). "Halk Bilgisinin (Folklorun) Bağlamı: İmalar ve Beklentiler". Çev. Metin Ekici. **Millî Folklor,** S: 76, s.232-243.

_____(2003). "Şartlar ve Çevre İçinde Folklorun Bir Tanımına Doğru". Çev. Metin Ekici. **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, hzl. Gülin Öğüt Eker ve diğerleri. Ankara: Millî Folklor Yayınları, s. 31-35.

BİRKALAN Hande(2002). "Geleneksel Halk Kahramanları, Popüler Medya ve İnek Şaban". **Folklor/Edebiyat**, S: 23, s. 47-53.

CANKAYA Özden(1996). "Türk Radyoculuğunun Gelişimi**", Yüzyıl Biterken Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**. C.14, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 1078-1086.

DUNDES Alan (1978). **Essays in Folkloristics**, Delhi: Folklor Institue.

_____(2003a). "Halk Kimdir". Çev. Metin Ekici. **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, hzl. Gülin Öğüt Eker ve diğerleri. Ankara: Millî Folklor Yayınları, s. 1-30.

_____(2003b). "Doku, Metin ve Konteks". Çev. Metin Ekici. **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, hzl. Gülin Öğüt Eker ve diğerleri. Ankara: Millî Folklor Yayınları, s. 67-90.

ELLUL Jacques (1998). **Sözün Düşüşü**. Çev. Hüsamettin Arslan. İstanbul: Paradigma Yayınları.

EYUPGİLLER Kemal Kutgün (1999). **Bir Kent Tarihi: Kastamonu**, İstanbul: Eren Yayıncılık.

GERBNER George. "The Strories We Tell". **Kültür ve İletişim**, 1(1) 1998. [http://:lef.ankara.edu.tr/ki/yazi.]

Kastamonu İl Yıllığı 1967, hzl. Kastamonu Valiliği. Ankara:

Ulusal **Basımevi, 1967.**

Kastamonu İl Yıllığı 1973.,hzl. Kastamonu Valiliği. Ankara: Yarı Açık Cezaevi Matbaası.1973.

KÖKER Eser (2005). **Kitapta Kurutulmuş Çiçekler ya da Sözlü Kültür Üzerine Düşünmek**, Ankara: Dipnot Yayınları.

METE Mehmet (1999). **Televizyon Yayınlarının Türk Toplumu Üzerindeki Etkisi**. hzl. Erol Kalender. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

OĞUZ M. Öcal (2000). "Halk Bilimine Yansıyan Osmanlı İmajının Anlatım Ortamı Çözümlemeleri". **Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları**, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 97-106.

ONG Walter J. (1999). **Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözün Teknolojileşmesi**, Çev. Sema Postacıoğlu Banon. İstanbul: Metis Yayınları.

ÖRİK Nahid Sırrı (2000). **Anadolu'da Yol Notları -Bir Edirne Seyahatnamesi-Kayseri, Kırşehir, Kastamonu**, İstanbul: Arma Yayınları.

ÖZDEMİR Nebi (2005). **Cumhuriyet Dönemi Tük Eğlence Kültürü**, Ankara: Akçağ Yayınları.

_____ (2008). **Medya Kültür ve Edebiyat**, Ankara: Geleneksel Yayınları.

_____ (2001). "Türkiye' de Halkbilimi/Kültürbilimi-Medya İlişkisi", **Türkbilig**, S: 2, s. 110-117.

POSTMAN Neil (2004). **Televizyon Öldüren Eğlence**, Çev. Osman Akınhay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları..

SANDERS Barry (1999). **Öküzün A'sı: Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi**, Çev.Şehnaz Tahir. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

www. yayinakisi.com/program/11892/ (13.09.2008)

KAYNAK KİŞİLER

(Kaynak Kişi Bilgileri; Adı-Soyadı, Cinsiyeti, Doğum Yeri, Doğum Yılı, İkamet Ettiği Yer, Öğrenim Durumu, İşi-Mesleği, Derlemenin Yapıldığı Yer, Derleme Tarihi sıralamasıyla verilmiştir.)

Ali Bey Yavuz, Erkek, Terzi Köyü- Kastamonu, 1968, Kayı Köyü- Kastamonu, İlkokul Mezunu, Kayı Köyü Kahvesinin Sahibi-Çiftçilik, Kayı Köyü Kahvehanesi-Kastamonu, 23.03.2006.

Baki Karahan, Erkek, Çatalzeytin, 1944, Merkez Mahallesi-Çatalzeytin, Ortaokul Mezunu, Bakkal, Kaynak Kişinin Evi-Çatalzeytin, 04.12.2005.

Cafer Akbulut, Erkek, Kastamonu, 1937, Kastamonu, Okuma Yazma Bilmiyor, Kahvehaneci, Kaynak Kişinin İş Yeri-Kastamonu, 04.12.2005.

Emin Çelik, Erkek, Ersizlerdere Köyü-Küre, 1945, Ersizlerdere Köyü, İlkokul Mezunu, Lokanta İşletmecisi, Kaynak Kişinin İş Yer-Küre, 12.05.2007.

Emine Güngör, Bayan, Azdavay, 1961, Azdavay, Okuma Yazma Bilmiyor, Ev Hanımı, Kaynak Kişinin Evi-Azdavay, 25.04.2006.

Emine Kalaycı, Bayan, Azdavay-Evlek Köyü, 1940, Azdavay, Okuma Yazma Bilmiyor, Ev Hanımı, Kaynak Kişinin Evi- Azdavay, 09.05.2007.

Emine Yılmaz, Bayan, Azdavay-Evlek Köyü, 1940, Azdavay, Okuma Yazma Bilmiyor, Ev Hanımı, Kaynak Kişinin Evi- Azdavay, 09.05.2007.

Erdal Arslan, Erkek, Azdavay, 1971, Kastamonu, Meslek Yüksek Okulu Mezunu, Vakıflar Bölge Müdürlüğünde Memur, Kaynak Kişinin Evi-Kastamonu, 23.03.2006.

Fadime Tarhan(Kara Gelin) , Sarnıç Köyü-Azdavay, 1933, Azdavay, Okuma Yazma Bilmiyor, Ev Hanımı-Çiftçi, Kaynak Kişinin Evi- Azdavay, 28.04.2006; Azdavay Çay Bahçesi, 09.05.2007.
Fahrettin Tınık, Erkek, İhsangazi-Sarıpınar Köyü, 1946, Kur'an Kursu, Çiftçi, İhsangazi, 12.05.2007.
Faik Yalçın, Erkek, Azdavay-Kastamonu, 1956, Azdavay, Eğitim Enstitüsü Mezunu, Emekli Milli Eğitim Şube Müdürü, Kahvehane- Azdavay, 28.11.2005.
Fatma Murat, Bayan, Devrekâni-Kınık Köyü, 1942, Kastamonu, İlkokul Mezunu, Ev hanımı, Kastamonu, 09.05.2007.
Fikri Saymaz, Erkek, Honsalar-Daday, 1933, Daday, Ortaokul Mezunu, Şoför-Daday, 09.05.2006.
Hakkı Akkaya, Erkek, Tekkeşin Köyü-Pınarbaşı, 1942, Tekkeşin Köyü- Pınarbaşı, İlkokul Mezunu, Esnaf(Camcı), Paşa Konağı-Pınarbaşı, 26–27–28.11.2005.
Halime Baş, Bayan, Kastamonu-Ortaköy, 1949, Kastamonu Merkez, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Kastamonu, 23.03.2006.
Hasan Karakaş, Erkek, Taşköprü, 1942, Taşköprü, İlkokul Mezunu, Taşköprü, 06.05.2006.
Hasan Selalmaz, Erkek, Selalmaz Köyü-Daday, 1924, Selalmaz Köyü, İlkokul Mezunu, Çiftçi-Selalmaz'ın Eski Muhtarı, Selalmaz Köyü-Daday, 11.12.2005.
Hasan Toğraz, Erkek, Daday, 1948, Daday, Lise Mezunu, Esnaf, Kaynak Kişinin İş Yeri-Daday, 15.05.2007.
Hatice Çatal, Bayan, Kastamonu, 1959, Kastamonu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Kastamonu, 14.05.200.
Hikmet Haliloğlu, Erkek, Daday, 1950, Çayırlı Köyü-Daday-Kastamonu, Orman Muhafaza Memuru, Daday, 10.12.2005.
Hüseyin Yazıbakan, Araç-Aşağı Tuzaklı, 1927, Araç-Tuzaklı Köyü-Eskici Mahallesi, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Kaynak Kişinin Evi- Tuzaklı Köyü, Eskici Mahallesi, 03.12.2005.
İbrahim Demirbaş, Erkek, Taşköprü-Abdal Hasan Köyü, 1917, Abdal Hasan Köyü, 3 yıllık İlkokul (Orman Bekçiliği İçin Staj Görmüş), Çiftçi-Bekçilikten Emekli, Abdal Hasan KöyüTaşköprü, 12.05.2007.
İfakat Kaşıkçı, Bayan, Gümürtler Köyü-Azdavay, 1942, Gümürtler Köyü, Okuma Yazma Bilmiyor, Ev Hanımı, Kaynak Kişinin Evi- Azdavay, 23.10.2005.
İhsan Ayanoğlu, Erkek, Enbiya Köyü-İhsangazi, 1933, İhsangazi, İlkokul Mezunu, Şoförler ve Sanatkârlar Odası Başkanı, Kaynak Kişinin İş Yeri- İhsangazi, 19.11.2005.
İrfan Dıkkıloğlu, Erkek, Kastamonu, 1980, Kastamonu-Merkez, Ortaokul Terk(Atılma) , Egzozcu, Armağan Pastanesi-Kastamonu, 10.12.2006.
İrfan Yakut, Erkek, Taşköprü, 1925, Taşköprü, Sanat Okulu Mezunu, Emekli İşçi, Taşköprü Kültür ve Kalkınma Derneği-Taşköprü, 05.05.2007.
İsmail Küçükkahveci, Erkek, Tosya, 1957, Tosya, Üniversite Mezunu, Tosya Anadolu Lisesi Müdürü, Tosya Anadolu Lisesi-Tosya, 20.08.2008.
İsmail Ölmez, Erkek, Küre, 1938, Küre, Lise mezunu, Emekli, Müftülük Binası- Küre, 05.05.2007.
İsmail Tontur, Erkek, Kırık Köyü- Kastamonu,1948, Kırık Köyü- Kastamonu, İlkokul Mezunu, Kırık Köyü'nün Eski Muhtarı, Kayı Köyü Kahvehanesi-Kastamonu, 23.03.2006.
Kamil Sakoğlu, Erkek, Devrekâni-Habeşli Köyü, 1934, İlkokul Mezunu, Emekli İmam, Devrekâni, 05.05.2007.
Kevser Özelci, Bayan, Sarpın-Araç, 1938, Araç, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Kaynak Kişinin Evi- Araç, 04.12.2005.
Mehmet Hasan Eroğlu, Erkek, Kınık Köyü, 1933, Devrekâni, 15.10.2005.
Mesut Kanlıoğlu, Erkek, Tosya, 1945, Ortaokul Mezunu, Marangoz–32 Yıl Sanayi ve Ticaret Odası Genel Sekreterliği Yapmış, Kaynak Kişinin İş Yeri- Tosya, 26.11.2005.
Mustafa Kuşoğlu, Erkek, Kastamonu, 1964, Kastamonu, Teknik Lise Mezunu, Teknik Öğretmen, Kastamonu, 03.07.2005.
Mustafa Samancı, Erkek, 1930, Samancı-Azdavay, Okuma Yazma Biliyor, Çiftçi, Samancı-Azdavay, 15.12.2005.
Naci Sarı, Erkek, Kurusaray Köyü-Devrekâni, 1955, Kurusaray Köyü, İlkokul Mezunu, Çiftçi-Kahvehane İşletmecisi, Kurusaray Köyü, 03.12.2005.
Necdet Bostancı, Erkek, Bolatlar-Daday, 1942, Bolatlar-Daday, İlkokul Mezunu Bolatlar-Daday, 04.12.2005.
Niyazi Yılmaz, Erkek, Davut Köyü-Daday, 1933, Davut Köyü-Daday, İlkokul Mezunu, Daday, 27.06.2005.
Pakize Parça, Bayan, Habeşli Köyü, 1924, Hacıkayalar Köyü-Seydiler, Okuma Yazma Bilmiyor, Ev Hanımı-Çiftçi, Hacıkayalar Köyü, 15.10.2005.

Refik İshakbeyoğlu, Erkek, Habeşli Köyü-Devrekâni, 1944, Habeşli Köyü-Devrekâni, Lise, Emekli Öğretmen, Habeşli Köyü-Devrekâni, 22.04.2006

Reşide Sancak, Bayan, Seydiler-Kastamonu, 1949, Çayır Mahallesi- Seydiler, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Çayır Mahallesi- Seydiler, 24.04.2006.

Sabahat Tekin, Bayan, Pınarbaşı, 1975, Pınarbaşı, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı(Pınar Bebek ve Yöresel Kıyafet Ustası), Gültepe-Pınarbaşı, 28.11.2005.

Salim Özbay, Erkek, Kavaklı-Çatalzeytin, 1936, Kavaklı-Çatalzeytin, Okuma Yazma Biliyor, Bahçıvan, Çatalzeytin, 04.12.2005.

Sami Ağırtopçu, Erkek, Yukarıyazı Köyü-Araç-Kastamonu, 1931, İlkokul Mezunu, Karabük Demir Çelik Fabrikası'ndan Emekli, Yukarıyazı Köyü-Araç, 04.12.2005.

Saniye Çobanoğlu, Bayan, Sarıpınar-İhsangazi, 1953, İhsangazi, Okuma Yazma Bilmiyor, Ev Hanımı-Hayvancılıkla Uğraşıyor, İhsangazi, 26.11.2006.

Seher Kebeli, Bayan, Çakıroğlu Köyü-Azdavay-Kastamonu, 1947, Çakıroğlu Köyü-Azdavay, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Çakıroğlu Köyü, 09.07.2005.

Selahattin Tavşanoğlu, Erkek, Kastamonu-Merkez, 1973, Yukarıyuva Köyü, Lise Mezunu, Yukarıyuva Köyü, 04.12.2005.

Serpil Tomruk, Bayan, Azdavay, 1957, Azdavay, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Azdavay, 06.05.2005.

Servet Karagöz, Bayan, Devrekâni-Kastamonu, 1932, Devrekâni, Okuma Yazma Bilmiyor, Ev Hanımı, Kaynak Kişinin Evi-Devrekâni, 25.11.2005.

Sultan Çakır, Bayan, Saraydurak-Devrekâni 1945, Şenlik Pazarı-Devrekâni, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Şenlik Pazarı, 05.05.2007.

Şevket Gençoğlu, Erkek, Seydiler, 1929, Seydiler, İlkokul Mezunu, Çiftçi-Seydiler Eski Belediye Başkanı, Seydiler-Kastamonu, 24.04.2006.

Vacide Oygur, Bayan, Küre, 1931, Küre, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı-Dokuma Ustası, Küre, 06.05.2007.

Zehra Tafracı, Bayan, İhsangazi-Kastamonu, 1927, İhsangazi-Kastamonu, Okuma Yazma Bilmiyor, Ev Hanımı, İhsangazi, 09.12.2005.